"Nếu sống trong tình thương, em biết yêu chính mình" (Dorothy Law Notle, 1972)

BẠO HÀNH GIA ĐÌNH VỚI NGƯỜI ĐỒNG TÍNH, SONG TÍNH VÀ CHUYỂN GIỚI

Ở Việt Nam, bạo hành gia đình với trẻ em là hiện tượng khá phổ biến do tư tưởng "thương cho roi cho vọt" và quan niệm mình có quyền đánh, mắng con cái. Phụ huynh thường dùng vũ lực như một biện pháp kỷ luật con cái mà không cho rằng đó là bạo hành với trẻ. Theo số liệu điều tra quốc gia về gia đình Việt Nam 2006, có 41.8% phụ huynh có hành vi mắng chửi và 14% đã đánh đập với trẻ vị thành niên nam.

KHÁI NIỆM

Bạo lực gia đình

Bạo lực gia đình là hành vi cố ý của thành viên trong gia đình gây tổn hại hoặc có khả năng gây tổn hại về thể chất, tinh thần, kinh tế đối với thành viên khác trong gia đình.

(Điều 1, Luật phòng chống bạo lực gia đình)

Các hình thức bạo lực

Bạo lực thân thể/ thể xác có thể diễn ra dưới các hình thức sử dụng vũ lực dưới dạng đánh bằng tay, gậy, roi, hoặc các công cụ khác; cốc đầu, phát vào mông, đùi hoặc bắt nhịn ăn.

Bạo lực tinh thần bao gồm các hành vi như quát tháo, sỉ nhục và công khai trách mắng, gây áp lực, tổn thương tâm lý, tinh thần, cô lập, xua đuổi.

Bạo lực tình dục là các hành vi cưỡng bức, bắt ép quan hệ tình dục, sử dụng vũ lực trong quan hệ tình dục hoặc hành vi mà bạn tình không mong muốn. Bạo lực tình dục với trẻ em là việc lôi kéo trẻ em tham gia vào hoạt động tình dục mà trẻ em đó không hiểu một cách đầy đủ, không có khả năng ưng thuận một cách có hiểu biết. Xâm hại tình dục trẻ em có thể xảy ra dưới hình thức bóc lột thông qua văn hóa phẩm khiêu dâm hoặc hoạt động mại dâm.

(Theo Báo cáo Phân tích Tình hình Trẻ em tại Việt Nam 2010, UNICEF)

isee

VIỆN NGHIÊN CỨU XÃ HỘI, KINH TẾ VÀ MÔI TRƯỜNG

Phòng 203, Tòa nhà D10, Giảng Võ, Ba Đình, Hà Nội.
T (84-4) 6273 7933 E isee@isee.org.vn
F (84-4) 6273 7936 www.isee.org.vn

QUAN ĐIỂM XÃ HỘI VỀ ĐỒNG TÍNH, SONG TÍNH, VÀ CHUYỂN GIỚI

Những nghiên cứu liên quan đến người đồng tính, chuyển giới đã chỉ ra rằng xã hội còn tồn tại nhiều định kiến, kỳ thị và phân biệt đối xử. Một nghiên cứu với nam giới có hành vi tình dục đồng giới (Trương Tấn Minh, 2006) cho thấy người đồng tính và chuyển giới thường bị phân biệt đối xử, bạo lực từ trong gia đình và ngoài cộng đồng.

Sự kỳ thị, định kiến và phân biệt đối xử này một phần là do những diễn ngôn cho rằng đồng tính là có lối sống suy thoái hoặc đua đòi. Nghiên cứu của Viện nghiên cứu Xã hội, Kinh tế và Môi trường (iSEE, 2011) phân tích các bài viết trên báo in và báo mạng về người đồng tính đã cho thấy người đồng tính vẫn được mô tả như những người có tư cách đạo đức không tốt, đời sống tình dục chứa nhiều nguy cơ, có nhiều bạn tình và không có nhu cầu tình cảm gia đình. Bên cạnh đó, nhiều nghiên cứu về người đồng tính hoặc nam giới có quan hệ tình dục đồng giới thường coi đây là đối tượng có nguy cơ lây nhiễm HIV/AIDS cao, khiến họ bị kỳ thị thêm một lần nữa (Vũ Hồng Phong, 2010).

Nghiên cứu mới đây do iSEE thực hiện tại Hà Nội, TP. Hồ Chí Minh và Hà Nam cũng cho thấy quan niệm phổ biến vẫn coi đồng tính là một căn bệnh, cần phải được chữa trị và có thể chữa trị (Nguyễn Thu Nam, 2012), mặc dù Tổ chức Y tế Thế giới đã khẳng định đồng tính không phải là bệnh.

Các diễn ngôn và quan niệm sai lệch về người đồng tính, song tính và chuyển giới khiến bạo lực gia đình trên cơ sở bản dạng giới và xu hướng tính dục trở nên khó nhận biết hơn khi người đồng tính và gia đình họ đều che giấu hành vi bạo lực do e ngại sự kỳ thị, phân biệt đối xử của xã hội.

BẠO LỰC TINH THẦN

"Ngày nào về em cũng thấy chán khi phải về nhà. Cứ đến tầm giờ này em cũng thấy chán là sắp phải về nhà rồi. Mình gặp những người mà mình không biết hôm nay người ta nói những gì với mình, lại kêu ca chuyện đầu tóc, ăn mặc. Suốt bao 8 năm rồi mà vẫn không chấp nhận là con mình thích để tóc ngắn. Vẫn kêu y như ngày đầu tiên là tại sao mày lại cắt thế này". (Chuyển giới từ nam sang nữ, 22 tuổi, Hà Nội)

Trích nghiên cứu iSEE (2012b)

"Ở nhà thì thường xuyên bị chửi khi ăn cơm, nói chuyện hay cách đi đứng của mình, một chút xíu cũng bắt bẻ mình nữa". (Trẻ đường phố, đồng tính nữ, TP. HCM)

Trích nghiên cứu iSEE (2012a)

"Ngày xưa em có quen với người con trai kia xong chia tay, ba mẹ em biết được. Mẹ lục được trong phòng em là đồ con gái em để dành nên mẹ mới la em này nọ, rồi ba em đánh em. Nói chung là đánh và mắng nhiếc, chửi dữ lắm. Nói thà không đẻ mày ra, mày làm nhục dòng họ, tùm lum hết nên. Rồi em bỏ nhà đi một thời gian". (Chuyển giới nam sang nữ, 25 tuổi, TP. HCM)

Trích nghiên cứu iSEE (2012b)

HIỆN TRẠNG BẠO LỰC GIA ĐÌNH VỚI NGƯỜI ĐỒNG TÍNH, SONG TÍNH VÀ CHUYỂN GIỚI

Người đồng tính, song tính và chuyển giới thường là nạn nhân của các hình thức bạo lực do xu hướng tính dục hoặc bản dạng giới "khác biệt", đau lòng hơn khi nhiều người bị bạo hành bởi chính những người thân trong gia đình. Trong khi có nhiều nghiên cứu về bạo lực gia đình trên cơ sở giới, ví dụ bạo lực giữa chồng và vợ (Vũ Hồng Phong, 2006; Hoàng Bá Thịnh, 2009; Nguyễn Vân Anh và cộng sự, 2008; GSO, 2010), nghiên cứu về bạo lực gia đình trên cơ sở bản dạng giới và xu hướng tính dục hầu như thiếu vắng, trừ một vài nghiên cứu do iSEE và Trung tâm sáng kiến sức khỏe và dân số (CCIHP) thực hiện.

Theo kết quả nghiên cứu hành động về phòng chống bạo lực với nam giới có quan hệ tình dục đồng giới - những câu chuyện được tuyển chọn đưa vào cuốn ""Những câu chuyện chưa được kể", trong số 17 nam giới có quan hệ tình dục đồng giới có 13 trường hợp người gây bạo hành là thành viên trong gia đình, họ hàng và 16 trường hợp bạo hành xảy ra ngay tại gia đình - nhiều nhất trong số các đối tượng gây bạo hành và địa điểm xảy ra bạo hành.

Khác với nhóm đồng tính thường hé lộ xu hướng tính dục vào tuổi dậy thì, người chuyển giới thường biểu hiện giới khác biệt với giới tính sinh học từ khi còn nhỏ, ví dụ thích ăn mặc đồ khác giới, con trai thích chơi trò của con gái hoặc con trai có những cử chỉ yểu điệu như con gái. Do vậy, nhóm trẻ chuyển giới có nhiều nguy cơ trở thành nạn nhân của bạo lực gia đình từ khi còn nhỏ. Các hình thức bạo hành có thể là bạo hành tinh thần, thân thể hoặc bạo hành tình dục.

BẠO LỰC TINH THẦN

Đây là hình thức bạo lực phổ biến nhất mà trẻ đồng tính, song tính và chuyển giới gặp phải. Tất cả 17 trường hợp tham gia nghiên cứu về phòng chống bạo lực gia đình của Trung tâm Sáng kiến Sức khỏe và Dân số (CCIPH, 2011) cho biết đã từng bị bạo hành tinh thần. Tất cả người đồng tính, song tính và chuyển giới tham gia nghiên cứu của iSEE đều trải nghiệm các dạng bạo hành tinh thần như la mắng, sỉ nhục ở các mức độ khác nhau - nhiều trường hợp xảy ra từ khi còn nhỏ.

Đây cũng thường là phản ứng đầu tiên của cha mẹ khi phát hiện ra xu hướng tính dục hoặc bản dạng giới khác biệt của con mình, với mong muốn con sẽ thay đổi như những người "bình thường" khác. Cũng vì quan niệm cho rằng đồng tính, chuyển giới là "bệnh" và "có thể chữa được", có những em bị bố mẹ ép đi phòng khám tâm lý hoặc bệnh viện tâm thần.

Một số trường hợp khác cho rằng bố mẹ dành ít tình thương yêu cho mình hơn các anh chị khác trong gia đình "gia đình cái gì cũng đặt nam trước, nữ trước, những người như mình thì bị đặt xuống dưới cùng, nên nhiều khi cũng có hơi buồn." (Trẻ đường phố, TP. HCM).

BẠO LỰC THÂN THỂ

Cũng do quan niệm rằng đồng tính, song tính chuyển giới là do đua đòi, nhiều trường hợp đã bị cha mẹ đánh vì cho rằng các em tự chọn cho mình xu hướng tính dục và bản dạng giới "khác biệt", làm ảnh hưởng đến danh dự của gia đình.

Trong một số trường hợp, người gây bạo lực không chỉ là cha mẹ, mà cả các thành viên khác trong gia đình. Một người chuyển giới tham gia nghiên cứu của CCIPH (2011) cho biết khi còn nhỏ đã từng bị cậu đánh đến gãy cả chiếc roi mây, trong khi các dì chỉ đứng nhìn mà không nói gì. Cũng trong nghiên cứu này, có trường hợp cho biết đã từng bị xích vào chân giường hoặc bị nhốt và bị bỏ đói cho đến khi nào chịu từ bỏ "thói a dua, học đòi làm người đồng tính"; hoặc bị mẹ dùng roi đánh chảy máu rồi bảo chị gái đổ nước mắm lên vết thương "cho chừa cái tội học thói đua đòi làm con gái".

BẠO LỰC THÂN THỂ

Bố em đánh em nói là "tao không chấp nhận một thằng đồng tính trong nhà, tao sinh mày ra là con trai đàng hoàng, tao lo cho mày như bao nhiêu đứa khác mà tại sao mày lại như vậy?" (Trẻ đường phố, đồng tính nam, TP. HCM)

Trích nghiên cứu iSEE (2012a)

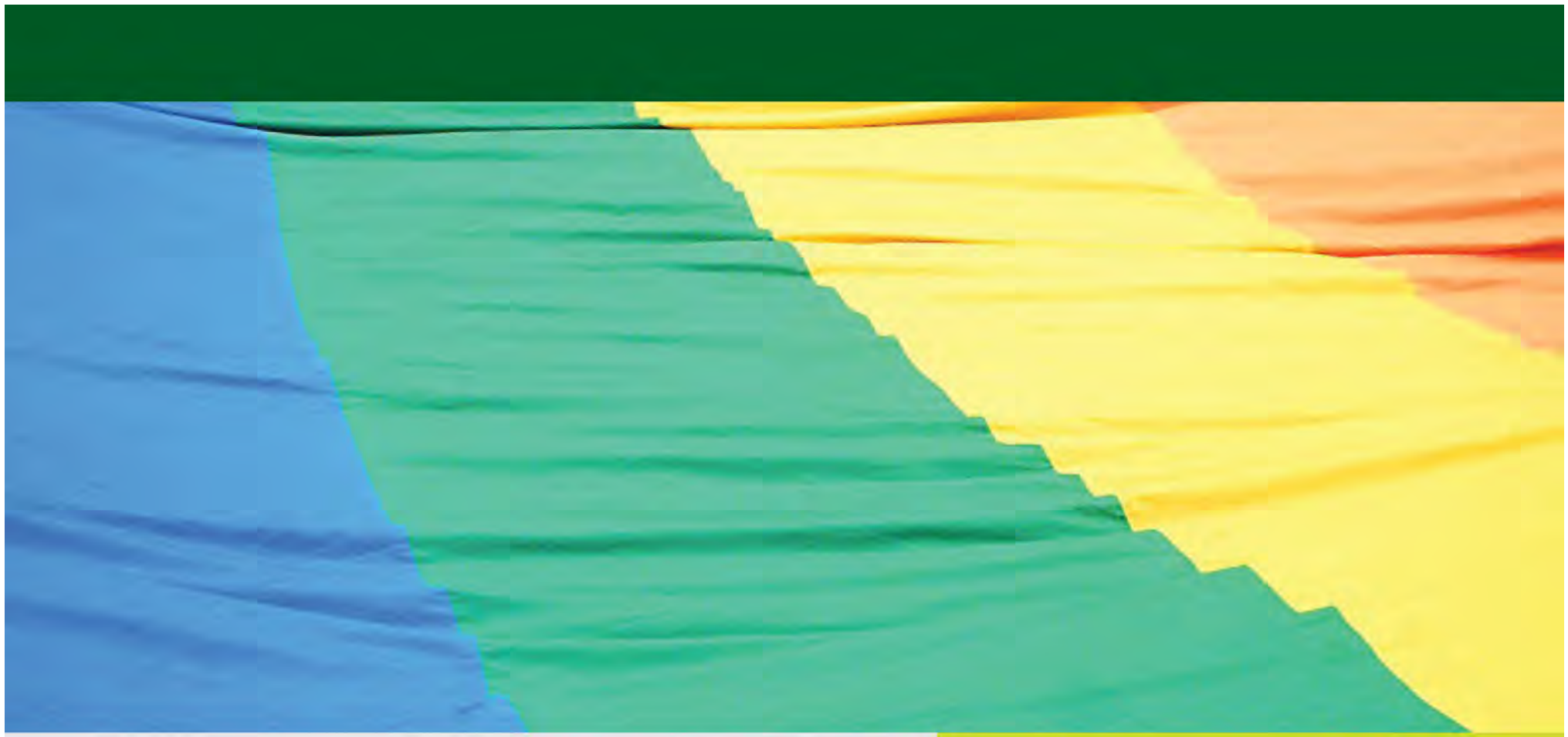
Hồi ba mẹ em phát hiện ra thì ba em uýnh em nhiều nhất. Ba em vừa uýnh em vừa nói: mày làm thế là khổ gia đình này nọ, sinh mày ra phải làm người bình thường chứ không phải sinh mày ra bệnh tật đâu. Nói chung là chửi nhiều lắm. Mà em thấy cũng đúng. Có ai sinh con ra mà muốn con như vậy đâu. (Chuyển giới từ nam sang nữ, 25 tuổi, TP. HCM)

Trích nghiên cứu iSEE (2012b)

Bác chửi mắng một cách thậm tệ và sai người lôi nó lên căn phòng tầng bốn nhốt lại cùng chiếc xích sắt vào chân. Sáng nào người của bác cũng lên chửi mắng, đánh đập nó. Mỗi ngày nó được một bát cơm cùng nước mắm và một can nước lọc. Nó được nuôi không khác gì một con vật trong căn phòng đó. Nó chỉ có khóc, khóc mãi đến lúc kiệt sức thì ngủ. Bác tiếp tục giam nó nhiều ngày trên căn gác đó. Nó bị đánh đập, chửi bới, có khi bị bỏ đói. Tất cả việc ăn ở và vệ sinh của nó đều ở trong căn phòng nhỏ chỉ có nến, không điện nước đó, ngoài cái bô, ít giấy vệ sinh và đĩa cơm thỉnh thoảng bác nó mang vào, cùng tiếng xích cọ sát dưới chân nó. Ngày thứ bảy, bác lên phòng nó và nói "Thế nào, muốn làm chó hay làm người? Hãy chọn đi!" (Đồng tính nam, 23 tuổi, Hà Nội)

Ba xích nó vào chân giường và ông chỉ thả nó đi khi nó chịu từ bỏ cái bệnh của nó. Rất đau! Những vết roi trên lưng nó thâm tím lại. Những cái lằn ngang dọc trên mặt ướm máu rát bỏng. (Chuyển giới từ nam sang nữ, 24 tuổi, Hà Nội)

Trích Những câu chuyện chưa được kể (2012)

BẠO HÀNH TÌNH DỤC

"Trong suốt 3 năm phổ thông trung học với không biết bao nhiêu lần quan hệ xác thịt, từ nhẹ đến nặng giữa em và anh P (anh họ) không có bất kỳ nảy sinh tình cảm nào. Anh P cũng không có lần nào ôm ấp, kích thích hay nói một lời tình cảm nào. Và trong quá trình ấy, mỗi lần quan hệ đều lén lút, thậm thụt và em ở tư thế xoay lưng. Thực tế em không khác gì một công cụ tình dục để thỏa mãn cho anh P... Mãi đến sau này và thậm chí bây giờ em vẫn bị ám ảnh kinh hoàng bởi khoảng lặng đó". (Đồng tính nam, 24 tuổi, Hà Nội)

Trích nghiên cứu CCIPH (2011)

BẠO LỰC TÌNH DỤC

Do vẻ bề ngoài khác biệt, người đồng tính, song tính và chuyển giới cũng có nguy cơ bị xâm hại tình dục từ những người mong muốn "tìm cảm giác lạ". Các em đồng tính nữ tham gia nghiên cứu Trẻ em đường phố đồng tính, song tính và chuyển giới cũng thường là đối tượng bị sàm sỡ, gạ gẫm. Trong nhiều trường hợp, người đồng tính bị đe dọa nếu tố cáo hành vi xâm hại tình dục sẽ tiết lộ xu hướng tính dục của họ.

HẬU QUẢ CỦA BẠO LỰC GIA ĐÌNH VỚI NGƯỜI ĐỒNG TÍNH, SONG TÍNH VÀ CHUYỂN GIỚI

Đối với trẻ đồng tính, song tính và chuyển giới, bạo hành gia đình sẽ ảnh hưởng nghiêm trọng đến sức khỏe thể chất (bị thương tật, bỏ đói) và đặc biệt là tinh thần (buồn chán, trầm cảm) của trẻ. Tất cả 17 trường hợp bị bạo hành trong nghiên cứu của CCIPH (2011) đều cho biết bị trầm cảm ở các mức độ khác nhau, trong đó có 6 trường hợp đã tự tử và 3 trường hợp tự làm đau (dùng dao lam cứa vào tay). Trong các nghiên cứu về người chuyển giới do iSEE tiến hành (2012b) có em đã tự làm đau (dùng thuốc lá cháy châm vào tay), nhờ đến chất kích thích để quên đi cảm giác buồn chán hoặc tự tử khi gia đình không chấp nhận bản dạng giới. Trong số 23 em tham gia nghiên cứu Trẻ em đường phố đồng tính, song tính và chuyển giới (iSEE, 2012a), có 21 em thể hiện các mức độ trầm cảm và cô đơn và 13 em từng tự rạch cơ thể mình, thường là dùng lưỡi dao lam cứa vào tay. Trong nghiên cứu của CCIPH (2011) có trường hợp đã tự tử đến 3 lần

Sự phân biệt đối xử trong gia đình khiến các em ít được đầu tư hơn cho việc học hành. Bạo hành trong gia đình cũng ảnh hưởng tiêu cực đến việc học tập và tương lai có cơ hội việc làm tốt, đóng góp xã hội.

Thậm chí, cũng trong nghiên cứu về Trẻ em đường phố đồng tính, song tính và chuyển giới (iSEE, 2012a), nhiều em do không chịu đựng được áp lực đè nặng trong gia đình, đã bỏ nhà, hòa nhập vào cuộc sống đường phố - nơi mà các em tìm được sự sẻ chia từ cộng đồng đồng tính, song tính và chuyển giới, nhưng cũng đặt các em vào các nguy cơ cao hơn bị bạo hành thân thể, xâm hại tình dục.

"Trong đầu em chỉ muốn chết thôi. Lần đầu tiên khi bị gia đình đánh đập và bạn bè trêu chọc. Em thấy chán (lúc đó em học lớp 8) em đã mua thuốc chuột về uống. Em uống vào rồi nằm ngủ. Và em tỉnh dậy, em chẳng thấy gì cả. Lần thứ 2, lúc em buồn quá, em lên Hà Nội chơi. Một mình em ở nhà mua hơn 30 viên thuốc. Em uống xong thì đầu đau như búa bổ và em nôn hết ra. Lần thứ 3, em cũng uống thuốc. Lúc đó em đang ngồi ở đường hầm Ngã tư sở, và em mua thuốc uống ngay tại đó. Em uống xong, trèo lên cầu nhưng không trèo được vì đau quá, rồi em lao ra đường, định lao vào ô tô thì người ta kéo em lại. Em đau quá, em cứ đập đầu xuống đất. Người ta tưởng em sốc thuốc gì đó rồi đưa em đi cấp cứu" *(Đồng tính nam, 20 tuổi, Hà Nội)*

BẠO LỰC GIA ĐÌNH VỚI NGƯỜI ĐỒNG TÍNH, SONG TÍNH VÀ CHUYỂN GIỚI: NGOÀI VÙNG PHỦ SÓNG

Bạo hành gia đình với người đồng tính, song tính và chuyển giới là một thực tế đang diễn ra và để lại nhiều hậu quả nặng nề cho các em, gia đình các em và cả gánh nặng an sinh xã hội. Nguyên nhân của bạo lực gia đình trên cơ sở xu hướng tính dục và bản dạng giới là do những khuôn mẫu và quan niệm mang tính định kiến về giới và tình dục đã tồn tại lâu đời trong xã hội. Cộng thêm với quan niệm của cha mẹ về việc dùng vũ lực trong việc giáo dục con cái, các bậc cha mẹ không nghĩ rằng mình đang là người gây bạo lực. Đó là những trường hợp đã nêu trên khi cha mẹ mắng chửi, đánh con, xích, bỏ đói hoặc đưa con đi bệnh viện tâm thần đều tin rằng những việc đó là tốt cho con mình. Cũng do muốn giữ thể diện cho gia đình, không muốn mọi người xung quanh biết con mình thuộc nhóm thiểu số tình dục, bạo lực gia đình dựa trên cơ sở giới và bản dạng tình dục thường được "giữ kín trong cánh cửa gia đình". Vấn đề bạo hành với trẻ đồng tính, song tính và chuyển giới càng trở nên nhức nhối hơn khi do kiến thức hạn chế về xu hướng tính dục và bản dạng giới, cả thành viên trong gia đình và cán bộ phòng chống bạo lực gia đình đều không cho rằng đây là hành vi bạo hành cần lên án.

Xét dưới góc độ Quyền trẻ em, Việt Nam là quốc gia đầu tiên ở châu Á và thứ hai trên thế giới đã phê chuẩn Công ước về quyền Trẻ em từ năm 1990. Hiến pháp Việt Nam năm 1992 cũng đã nêu rõ tại Điều 65 "Trẻ em được gia đình, Nhà nước và xã hội bảo vệ, chăm sóc và giáo dục". Cả Luật hôn nhân và gia đình và Luật Bảo vệ, Chăm sóc và Giáo dục trẻ em 2004 đều quy định chi tiết nghĩa vụ của cha mẹ đối với con em mình. Điều 40 của Luật định nghĩa trẻ em có hoàn cảnh đặc biệt khó khăn bao gồm trẻ mồ côi không nơi nương tựa; trẻ em bị bỏ rơi; trẻ em khuyết tật; trẻ em là nạn nhân của chất độc hóa học; trẻ em bị ảnh hưởng bởi HIV/AIDS; trẻ em phải làm việc nặng nhọc, nguy hiểm tiếp xúc với chất độc hại; trẻ em phải làm việc xa gia đình; trẻ em lang thang; trẻ em bị xâm hại tình dục; trẻ em nghiện ma túy; trẻ em vi phạm pháp luật. Tuy nhiên, quy định này còn chưa đề cập đến nhóm trẻ có nhu cầu được bảo vệ đặc biệt - trẻ đồng tính, song tính và chuyển giới. Các chương trình bảo vệ trẻ em và các cơ sở chăm sóc tập trung mới chỉ hướng tới các trẻ thuộc đối tượng trên mà chưa đáp ứng được nhu cầu đặc thù của nhóm trẻ đồng tính, song tính và chuyển giới, đặc biệt là nhu cầu được thừa nhận bản dạng giới và xu hướng tính dục.

Hiện đã có 21 quốc gia, vùng lãnh thổ công nhận hôn nhân cùng giới; và 40 quốc gia, vùng lãnh thổ công nhận hình thức sống chung có đăng ký giữa người cùng giới tính. Ở Việt Nam hiện nay, hôn nhân cùng giới hiện vẫn chưa được công nhận trong Luật Hôn nhân và gia đình - điều này đã thể chế hóa những định kiến, bất công với người đồng tính, song tính và chuyển giới.

Như vậy, để giảm thiểu bạo lực trên cơ sở xu hướng tính dục và bản dạng giới, bên cạnh việc phổ biến những quy định Luật phòng chống bạo lực gia đình, Luật Bảo vệ, Chăm sóc và giáo dục trẻ em, việc sửa đổi Luật hôn nhân gia đình và phổ biến kiến thức về đa dạng tính dục và bản dạng giới là điều cần thiết.

Đồng tính là người có sự hấp dẫn về tình cảm/ tình dục với người cùng giới. Song tính là người có sự hấp dẫn về tình cảm/ tình dục với cả nam và nữ. Người chuyển giới là người có cảm nhận rằng giới tính mong muốn của mình không trùng với giới tính sinh học đang có.

Bản dạng giới là cảm nhận hoặc trải nghiệm mang tính chủ quan của một cá nhân, cảm thấy mình thuộc về giới nam hay nữ.

Xu hướng tình dục là sự hấp dẫn về tình cảm/ tình dục có tính bền vững với người cùng giới, khác giới hay cả hai. Đồng tính, dị tính hoặc song tính là các xu hướng tình dục.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

CCIPH (2011), Bạo hành giới đối với MSM tại Việt Nam, bài trình bày tại tọa đàm Lên tiếng giảm Kỳ thị, Hà Nội.

CCIPH (2012), Action Research for Prevention of Violence among MSM in Hanoi and Ho Chi Minh City, Vietnam.

Dorothy Law Notle (1972), Children learn what they live

General Statistics Ofice (GSO) 2010, "Keeping silent is dying" Results from the National Study on Domestic Violence against Women in Viet Nam, http://www.gso.gov.vn/Modules/Doc_Download.aspx?DocID=12579

Hoàng Bá Thịnh (2009), "Cưỡng ép tình dục trong hôn nhân", Nâng cao nhận thức về quyền sức khỏe sinh sản - quyền sức khỏe tình dục và chất lượng cuộc sống, NXB. Lao động Xã hội iSEE (2012), Thực trạng trẻ em đường phố đồng tính, song tính và chuyển giới, Đang xuất bản

Nguyễn Thu Nam (2012), Quan điểm xã hội về đồng tính

Nguyễn Vân Anh, Khuất Thu Hồng, Nguyễn Thị Vân Anh (2008) Sexual violence and the risks of HV infection - Evidence from women's lives, Hanoi.

Nhiều tác giả (2012), Những câu chuyện chưa kể, NXB. Từ điển bách khoa

Ministry of Culture, Sport and Tourism, General Statistics Ofice, UNICEF (2008), Result of Nation-wide Survey on the Family in Vietnam, Hanoi.

Phạm Quỳnh Phương, Lê Quang Bình và Mai Thanh Tú (2012), Khát vọng được là chính mình: Khía cạnh pháp lý và thực tiễn của người chuyển giới ở Việt Nam, đang xuất bản

Vũ Hồng Phong (2010) Reviewing Vietnamese Masculinities, Vietnam Journal of Family and Gender Studies, Volume 5, 64-78

Vũ Hồng Phong (2006), Ép buộc tình dục trong hôn nhân, NXB. Thế giới.

UNICEF, Báo cáo phân tích tình hình trẻ em tại Việt Nam 2010

isee

VIỆN NGHIÊN CỨU XÃ HỘI, KINH TẾ VÀ MÔI TRƯỜNG

Phòng 203, Tòa nhà D10, Giảng Võ, Ba Đình, Hà Nội.
T (84-4) 6273 7933 E isee@isee.org.vn
F (84-4) 6273 7936 www.isee.org.vn

Tài liệu do Mai Thanh Tú biên soạn.
Mọi ý kiến xin liên hệ isee@isee.org.vn